

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научностранично списание
• година XX, 2012 • киев 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киев 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

16 18 – 23 април 2019 г.

Съхранена памет за бъдещето

*Откъс от „Духовната, обществената
и книжовната дейност на Константин
Канев – принос в запазване на родопското
културно-историческо наследство“*

Мария Главчева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
Филиал – Смолян

България е страна с впечатляваща история и динамично развитие. Забележителен е нейният принос към световното културно-историческо наследство. Следва да отбележим, че през май 2017 г. Европейският парламент и Съветът на Европейския съюз определиха 2018 за Европейска година на културното наследство. Целта на инициативата е да се утвърди стойността на културното наследство на Европа като общ ресурс, да се повиши осведомеността за общата история и общите ценности, както и да се засили чувството за принадлежност към едно общо европейско пространство. Основните цели групи, до които следва да достигнат тези идеи, са децата и младите хора, специалистите и любителите на културното наследство, но усилията са насочени и към широката публика. Но общите европейски ценности биха били лишени от многообразие и богатство без националната характерност, своеобразие и привлекателност на регионалните истории и традиции. Една от съвременните тенденции в историческата наука е вниманието към т.нар. микроистория, като структуроопределяща съставна част от националната история. Разнообразните краеведски проучвания дават важни детайли за събития и фокусират вниманието върху приноса на отделни личности към общонационалното историческо повествование. Краезнанието е локална история на едно село или град, на регион с обща етнографска или етническа характеристика. То няма строга методология и обхваща проблеми на етносоциалната, стопанската, културната и политическата история.

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Списанието се реферира и
индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdmd@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 1/2019

EDITORIAL

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Неизвестен досега портрет на Апостола в османския архив в Истанбул / Дора Чаушева, Виктор Комбов

„Да се видиетъ“: старопечатните книги в библиотеката на Бигорския манастир „Св. Йоан Кръстител“ и приписките в тях / Кристиан Ковачев

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Управлението на Мануил II Палеолог (1391 – 1425), Османската империя и Европа / *Николай Данев*

Колониалната експанзия на французи и британци в Северна Америка: възход и сблъсък, 1748 – 1763 / *Милен Кънчев*

Фашизъм – националсоциализъм / *Войн Божинов*

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Духовната, обществената и книжовната дейност на Константин Канев – принос в запазване на родопското културно-историческо наследство / *Мария Главчева*

The Common Law and the Canon of Lekë Dukagjini / *Berat Aqifi, Ardian Emini, Xhemshit Shala*

ХРОНИКА

Култура на пътуването в Европейския Югоизток / *Антоанета Балчева*

Научна конференция и издание на тема „Институциите и българското стопанско развитие през вековете“ (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ – 28 и 29 септември 2018 г.) / *Емилия Вачева*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Един нов поглед към средновековните Балкани / *Мира Маркова*

Колко струва войната, а колко – мирът? / *Албена Симова*

Всичко зависи до голяма степен от личността на краеведа, (изследователя) от неговите интереси, подготовка, духовен кръгозор, от спецификата на материалите, с които разполага и изследва. Локалната история е свързана със следния факт – ще се намери ли умен и образован човек, който да пренебрегне всичко друго и да се отдаде на рисковани дълггодишни занимания с миналото на своето родно селище. Локалната история е „изповед на любов към родното място“. Краеведската литература, като цяло, представлява една изключителна мозайка, в която с подчертана експресия изпъкват чертите на българския народ. Тя е богата с наблюденията от народопсихологически характер и носи в най-чистия и вид българската народностна атмосфера. Културно-историческото наследство на държавата включва по принцип както материални образци, така и съхранените в историческите книжовни трудове факти и интерпретации. Родопна планина е една от живописните български планини, открояваща се със своята красива природа и вълнуваща история. В централната ѝ част е разположена Смолянска област, в чийто ареал е село Момчиловци.

Именно на това селище и на местните хора Константин Канев посвещава своя забележителен книжовен труд „Миналото на село Момчиловци, Смолянско“ с подзаглавие „Принос към историята на Средните Родопи“, както и сборниците с разкази, издадени по-късно. Приносът на Константин Канев може да бъде разглеждан само в единство с неговата биография. Жителският му път е огледало на духовния свят на родопчани от края на XIX и началото на XX в. В детството и юношеството му е отразен пробуждащият се възрожденски ентузиазъм и воля за просвещение, развитие, напредък. В дуплите на неговия многогодишен житейски опит са стаени не само епизоди от ежедневието и бита. Там гишат предания, легенди, спомени, наблюдения, преживявания, превърнали се във венец на родопската мъдрост. Записани са исторически факти, намерени са писмени документи и археологически артефакти от миналото. Личната му летопис се е превърнала в светеца искра от културно-историческото ни наследство. Ето защо си позволяваме да представим синтезирана биография на К. Канев въз основа на спомените на неговата внучка – Мария Канева, с която се срещнахме през 2017 г. Константин Канев (Каньо Илиев Канев) е роден на 26 февруари 1917 г. в с. Момчиловци в семейството на овчаря Илия Канев Андриев и Шина Петрова Андриева. Илия произхожда от овчарски род и е син на прочутия народен певец Каньо Андриев. По сведения на негови съвременници Каньо Андриев по цял ден пеел. Македоно-одринската революционна организация го използва да отвлече вниманието на войниците от турския граничен пост в землището на Момчиловци на границата между Източна Румелия и Османската империя, за да пренасят тайно оръжие. Шина Петрова Анилова има много тежко детство, с майка мащеха, която се отнася зле с нея. Неграмотна е, но притежава таланта да създава нови народни песни и пожелания.

Така Каньо наследява от дядо си музикалност и хубав глас, а от майка си – поетичен талант и усет към „мелодията“ на родопския диалект. Той е най-големият от петимата синове на Илия и Шина. Илия Канев желае първият му син да го наследи в овчарския занаят. Има намерение синът му да получи само елементарна

грамотност, и го изпраща на училище в родното село. Един от учителите на Каньо е Златанов – учител от Македония. Той забелязва заложибите на Каньо и казва на баща му, че детето е умно и трябва да учи. Илия отговаря, че не го подготвя за свещеник.

Каньо учи до седми клас в прогимназията, а след това две години баща му го води с овцете през зимата в Кърджалийския регион. Там през една от зимите му измръзват краката и баща му го завежда при едно младо семейство, където го лекуват и напълно оздравява. Тогава Илия Андреев разбира, че синът му не е за овчар, но пак не се съгласява да продължи да учи.

Каньо винаги носи Библия в чантата си и има силно желание да стане свещеник. Както разказва отец Канев по-късно, това желание е възхновено и от примера, който му дава неговият чичо – хаджи Неделчо Канев. Той е прочут каменоделец, минал италианска школа в каменоделството и сътворил шедеври като камбанариите в Момчиловци и Славейно, църквата в Борово, параклиса „Света Неделя“ в Момчиловци, много каменоделски чешми, построил паметника костница край село Полковник Серафимово. Хаджи Неделчо се обрича на безбрачие и на църквата. Още се носят легенди в Момчиловци за неговия свят живот и за умението му да тълкува Библията.

След двете зими, прекарани в Кърджалийския регион, Каньо и Петър – вторият брат – са оставени с част от старото овце в Чепеларския район, където семейството притежава поземлен имот. В същото време, Каньо иска да кандидатства в Пловдивската духовна семинария. Наближава приемният изпит, а той няма нито позволение, нито подкрепа от страна на баща си да се яви на изпита. Плаче и често влиза в параклиса „Свети дух“ (сега в двора на Обсерваторията на Рожен), където на колена със съзри се моли Господ да му даде сили в тази ситуация. Тринадесетгодишният Петър, като вижда желанието на брат си, се съгласява сам да остане с овцете. Каньо тръгва, облечен с рогопска носия и носещ овчарска торбичка. До Чепеларе стига пеша, а оттам – на калника на един камион – успява да се добере до Пловдив. Отива при чичо си Георги, който има заведение в града. Чичото му се скарва, че е отишъл без позволение на баща си, но го приема.

Преди Втората световна война Пловдивската семинария е едно от най-елитните училища в Царство България. Освен познанията по теология, доброто възпитание и обноски в семинариите се изучават и езици, които се преподават в класическите гимназии, а именно френски, английски и немски, старобългарски, руски, гръцки и еврейски.

Отец Канев по-късно разказва, че се е явил на изпита със скромните си грехи, а другите кандидати – с родителите си, от богати семейства, с градски грехи. Въпреки това Каньо смайва комисията, когато запява рогопска песен. Всички дошли за изпита са изненадани от гласа му.

Каньо Канев постъпва в Пловдивската духовна семинария през 1933 г. Първата такса плаща хаджи Неделчо Канев. Приготвят му униформа. Семейството няма възможност да утисе палто на Каньо за първата зима в семинарията, и той се разболява от пневмония. За цястие, оздравява.

В началото младият семинарист има сериозни проблеми с българския език, защото най-много му пречи диалектът. През втората година в семинарията една случка оказва огромно въздействие върху по-нататъшното му развитие. Семинаристите от Рогопите са заведени на юбилей на Стою Шишков. Уважението и почитта, които изтъкнати личности и обикновени хора засвидетелстват към юбиляря, впечатляват дълбоко Каньо и Стою Шишков става негов кумир и пример за подражание. Още от семинарията започва да записва народни песни, интересува се от миналото на родното си село и разпитва стари хора за отминали събития. Огромно впечатление му прави, че Шишков посвещава първия си исторически труд на историята на своето родно селище Устово. Така още тогава Каньо си обещава да се посвети на изучаването на миналото на родното си село. Групата семинаристи посещават и музея към тогавашния Френски колеж в Пловдив, където Стою Шишков е един от основателите и дарител на голям брой експонати. Каньо прави за себе си извода, че щом се търси миналото на едно село, ще трябва да се съхрани и красотата на неговата материална култура.

В последните класове е най-добрият по риторика в семинарията. При официални посещения от страна на висшето духовенство Пловдивската семинария се представя с негови изяви.

Като ученик в семинарията, изнася проповеди в църквата в Момчиловци. След като завършва с отличие през 1939 г., е певец в църквата и работи към Земеделската кооперация в село Момчиловци.

Запознава се с бъдещата си съпруга Мария Райчева Аврамова от рогопа на прочутия възрожденец свещеник Васил Аврамов. Хаджи Неделчо Канев забелязва, че е умна и познавайки благородството на нейното семейство, я харесва за съпруга на своя племенник Каньо. Мария тръгва на училище на 5 години и е най-добрата ученичка в класа, въпреки че е по-малка от съучениците си. След това учи в Стопанското училище в Устово. В същото време, цъва нареждане от Пловдивския митрополит Каньо да стане свещеник. Това е възможно само след

склучване на брак. Мария Аврамова напуска училище. Получават специално разрешение от владицата за женитба, защото Мария тогава е непълнолетна – едва на 16 години.

През 1940 г. Каньо се оженва за Мария Аврамова. Ръкоположен е за свещеник в София и през януари 1941 г. идва като свещеник в селото. Приема християнското име Константин вместо прабългарското езическо име, което му е дадено по рождение – едно от условията да бъде свещеник. Започва да служи всеотдайно на паството си. Най-напред предварително се готви и пише всяка проповед. Посещава болни. Работи в сътрудничество със селските лекари. Когато някой има нужда от медицинска помощ, уведомява лекарите, а когато те преценят, че има нужда и от „духовен лекар“, го молят за съдействие.

От 1940 г. започва системно да събира сведения за миналото на Момчиловци. Наред с проучването на историята на Момчиловци събира документи, снимки, случайно намерени археологически артефакти, предмети на бита. По-късно той казва: „За много експонати са ми предлагали съблазнителни суми от музеи и колекционери и когато съм се съблазнявал, пред мен е изпъквал гарственият поглед на Стою Шишков от сцената на Пловдивския театър“. По негов пример по-късно той внася цялата си колекция в музея в Момчиловци.

Историята се превръща в една от страстите му. Тази страст е вдъхновена от любовта към родното място и към хората. В историята той вижда не толкова политически и икономически промени, колкото сбор от човешки съдби. Има таланта да се поставя на мястото на хората от миналото и да разбира мотивите за тяхното поведение и постъпки не от гледна точка на своето съвремие, а от гледна точка на съответната епоха.

Друга негова страст е пчеларството, с което се занимава до края на живота си.

По време на Втората световна война е командирован в с. Исикьой в Беломорска Тракия (сега в Гърция) като свещеник.

След 1944 г. за свещениците и за църквата настават тежки времена. Смирено претърпява всички нападки и унижения по време на тоталитаризма. Въпреки трудните времена успява да съхрани православните традиции в Момчиловци. Дух свети му помага да постигне това с благост, смирение, прошка, с всеотдайност към свещеническата служба. На съпругата си споделя, че се изморява не от физическата и умствената работа по време на службата, а от емоциите, от това, че той преживява тази служба. Известен е в района с вдъхновените си проповеди за Бога, за светите, за християнския морал и традиции, за обичта към Отечеството. Проповедите му са винаги емоционални, тъй като самият той е много чувствителен, и в същото време са много актуални, свързани с моралното състояние на паството му и българското общество. Днес фактът, че Момчиловци е едно от селищата с най-здравни християнски традиции в района, се дължи и на всеотдайната свещеническа служба на отец Канев.

През 1942 г. се ражда първият му син Илия, а през 1944 г. – вторият син Райчо.

Активен читалищен деец е заедно със съпругата си Мария. По негова идея, подказана му от проф. Христо Вакарелски, се създава музей за историята на селото към читалище „Светлина“, като се събират над 2700 експоната. Той става най-големият дарител на музея. Изследвайки историята на селото, събира много документални и веществени доказателства. Сега в музея негово дарение са по-голяма част от експонатите в отделите *Археология* и *Възраждане*, голяма част от документите, някои експонати от отдел *Етнография*.

Пълния текст четете в „История“, кн. 1.

Нагласите за работа в мултикултурна среда

*Откъс от „Развитие на толерантност
чрез спорт“*

Татяна Янчева
Ина Владова

Национална спортна академия „В. Левски“

През последните години актуалната ситуация в България се характеризира с една особено негативна, за съжаление, оформяща се като трайна тенденция – липса на толерантност, на търпимост към различието, често водещи до прояви на насилие и агресивно поведение.

Толерантността най-често се свързва с търпимост и зачитане на различията независимо от техния характер – социални, културни, сексуални, религиозни. Тя се разглежда като морална ценност и социална норма, която предполага позиция на приемане и уважение на лица и групи въз основа на цвят на кожата, етническа принадлежност, сексуална ориентация, вяръвания, мнения и др. (Lundberg, 2017). Толерантността предполага признаване на различията и разнообразието на поведенчески модели.

Толерантността (от лат. tolerate – търпелив) включва елементи на отхвърляне и приемане. Първо се отхвърля или забелязва това, което е неприемливо, и едва след това същото се приема (Scanlon, 2003; Lundberg, 2017). Тя предполага необходимостта хората с различен културен произход да развиват способност да „издържат“ на факта, че другите вярват и живеят по различен начин в определено общество, способността на личността да признае многообразието от човешки ценности, които надхвърлят рамките на нейните собствени. Това е „минимален стандарт или предварително условие за мирно съжителство в мултикултурните общества“ (Beasco et al., 2009).

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Списание е представено в ERIH
PLUS; CEEOL; EBSCOhost; Google
Scholar; Primo; ExLibris

Главен редактор

Проф. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Професионално
образование“,
кн. 1/2019:**

EDITORIAL

МЕТОДИКА И ОПИТ

Развитие на толерантност чрез спорт / *Татяна Янчева, Ина Владова*

София – Европейска столица на спорта: амбиции, реалности, възможности / *Иван Сандански / Ivan Sandanski*

Оптимизиране на двигателната активност на децата в детската градина чрез туризъм и спорт сред природата / *Паулина Андреева*

**ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА
ДЕЙНОСТ**

Цел и роля на образованието след
16-годишна възраст / Фил Бъджел

ПИСМА ДО РЕДАКТОРА

Как съвременните родители общу-
ват с децата си? Позитивни методи
за възпитание / Мария Георгиева,
Мая Рогашка, Живка Дойчева, Зла-
томира Михайлова

Една гимназия на 140 години /
Мариана Милева

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

**В броя представяме: Детска
градина „Светлина“ – Стара
Загора**

Учредяване на комитет „Бабо-
ландия“ / Йоанна Димитрова, Рая
Енчева

Кукери / Йоанна Димитрова,
Радиана Стоянова

Децата – нашето бъдеще / Йоанна
Димитрова, Мария Кузманова

**В броя представяме: Втора
английска езикова гимназия
„Томас Джеферсън“ – София**

Извънкласните спортни форми –
възможност за превенция на съвре-
менните проблеми на младите хора /
Емилия Лазарова, Веселина Иванова

Content and Language Integrated
Learning (CLIL) / Надежда
Алексиева

Електронно портфолио на ученика /
Галина Цветкова

Мястото на екологичните проекти
в обучението по биология / Ирина
Костадинова

Толерантност е уважение към идеи или чувства, противоположни на нашите (Silami, 1996). Условия и цел на толерантността е свободата: да бъдем себе си; да признаваме правото и свободата на другите да бъдат себе си, да изглеждат различно; да приемат многообразието (Denkova, 1995). Принципиите на хуманизма са пряко свързани с толерантността – принципът на равенството: да се признаят хората за равни, за да се приеме тяхното различие; свободата на личността и многообразието на нейните измерения. В процеса на историческата си употреба гребното значение на латинския глагол *tolerate* – търпеливо понасям, е претърпяло изменение. Днес действителността налага ново разбиране за толерантността като уважение и зачитане на културологични, политологични и психологически факти, представяващи човешки (социални и личностни) ценности (Kolishev, 2001).

Толерантността е задължително условие в общуването между хората. Нетолерантното поведение се свързва с агресивността, която изисква налагане на собственото виждане на всяка цена, приоритетно унищожаване на чуждото посредством емоционална критика, физическа агресия и конфликтност. Й. Зографова определя понятието „толерантност“ като „нагласа на либерално приемане на поведението, възгледите и ценностите на другите, противопоставяйки го на агресивността“ (Zografova, 1997).

Толерантността се свързва и с психичното пространство – „по-просторното“ е „вместимо“ и „осигурява по-голяма толерантност към различието, към „другото“ мислене и действие. Съответно по-тясното психично пространство води до по-голяма нетърпимост, до ограничаване на собствената рамка за света и до честоство прибягване към така нареченото „черно-бяло мислене“ (Iancheva, 2001).

Уважението, респектът към „другия“ са в пряка връзка с толерантността. Това изисква създаване на необходими предпоставки за осъществяването на ефективен межкултурен диалог, който се основава на взаимно разбирателство, откритост, зачитане и признаване на многообразието, човешкото достойнство и равните права (Beasco et al., 2009).

Днес образователната среда е изправена пред още едно предизвикателство – мултикултурализма, признаване на равнопоставеността на всички стабилни общности. Изповядването на ценностите на мултикултурализма, уважението към разнообразието от човешки култури обогатява всички и ни помага да оценим пълната гама от различия и избори. Както отбелязва Можейко (2001), мултикултурализмът е „школа за толерантност“; разбиране на другите, понякога изискващо усилие, взаимност и „проникване на културите и в най-отдалечените точки на земното кълбо“ (Mozheyko, 2001). В концепцията за мултикултурализма уважението, признаването, равнопоставеността на всички култури са разглеждани като мултикултурни идеи (Rehoiu & Rehoiu, 2012), като мултикултурен идеал (Parry, 2012).

Мултикултурното разнообразие, респективно мултикултурна среда на основа етнос, вероизповедание и език са реалност и в България. Демографската картина в страната изисква да не се допуска „езикът на омразата“ към различните, защото последиците за

хората според Weis (1995) са отчуждаване, маргинализация, намалени възможности, притеснение, потиснатост, изключване.

Промяната на обществената среда неизбежно налага и промени в образователната и спортната среда и прилаганите педагогически модели.

В духа на казаното, ние считаме, че спортът и училищното физическо възпитание могат в значителна степен да допринесат за развитие на толерантност у младите хора, но само когато се провеждат при условия и чрез подходи, адекватни на съвременните изисквания на средата.

От педагогическа гледна точка е важно познаването на тези различия. Учителите и треньорите трябва да бъдат специално образовани и обучени, за да зачитат адекватно различията между учениците (Yilmaz, 2016). Необходимо е педагозите да разбират и уважават културните ценности, съответните различия, които произтичат от това, поведението и нагласите на обучаваните.

В наше изследване, проведено през 2016/2017 година със студенти от НСА „В. Левски“, относно нагласите за работа в мултикултурна среда установихме, че като цяло, болшинството от студентите имат положителна нагласа за работа с ученици от ромски произход – 57,8% заявяват, че са толерантни, 22,2% нямат изградено мнение, а 1/5 от изследваните студенти заявяват, че не са толерантни към „различните“ от тях (Vladova, 2017).

Като положителен може да се отбележи фактът, че при второ изследване, проведено през 2017/2018 г. с 27 студенти в края на обучението им по ФИД „Професионална дейност на спортния педагог в мултикултурна среда“, се отчита значима разлика в нагласите на студентите. Резултатите от проучването показват, че при бъдещите педагогически специалисти доминира нагласата, че „Всички ученици, без значение на етнос, раса и вероизповедание, трябва да се обучават заедно, без да се разделят по тези признаци в различни паралелки и училища“ ($M = 4,22$; $SD = 1,16$). За част от бъдещите педагози обаче „Учителите трябва да имат различно отношение към ученици, които са от различен етнос“ ($M = 1,41$; $SD = 1,08$) и „Учителите трябва да имат различно отношение към ученици, които изповядват религия, различна от тяхната“ ($M = 1,22$; $SD = 0,85$).

Същевременно трябва да отчетем и един много значим за практиката факт. Студентите оценяват високо необходимостта от допълнително обучение – „Бъдещите педагогически кадри трябва да се обучават за работа в мултикултурна среда“ ($M = 4,37$; $SD = 0,97$); „Учителите трябва да се обучават за работа в мултикултурна среда“ ($M = 4,3$; $SD = 0,95$).

Проучването на нагласите на студентите за работа в мултикултурна среда разкрива, че студентите имат, като цяло, позитивни нагласи към работа с деца от ромски произход и не са склонни да проявяват в практиката си т.нар. „педагогически расизъм“, който според Lovern (2012) се наблюдава дори и в световен мащаб. Преобладаващата част от изследваните декларират, че всички ученици ще бъдат равнопоставени ($M = 4,85$; $SD = 0,36$), че биха работили с тях допълнително, за да подобрят техните умения и двигателна култура ($M = 4,89$; $SD = 0,32$), ще се опитват да им въздействат и да ги мотивират редовно да посещават училище ($M = 4,81$; $SD = 0,48$) и да въздействат на техните родители по отношение на очаквана от тях подкрепа за редовно посещаване на училище.

Не трябва обаче да пропускате факта, че сред изследваните млади хора има и демонстриращи липса на толерантност и приемане на различията и биха напуснали, ако се наложи, да работят с ученици от ромски произход ($M = 1,07$; $SD = 0,38$).

Не са регистрирани статистически значими различия по пол.

В резултат от това проучване не можем да извлечем генерални изводи относно нагласите на бъдещите учители по физическо възпитание и спорт предвид малкия брой изследвани лица или да установим дали обучението по дисциплината е оказало влияние върху мисленето им, а възможно е именно поради липсата на отрицателни нагласи за работа с ученици от ромски произход те да са избрали тази факултативна учебна дисциплина. Можем да обобщим, че възпитаването на положителни нагласи и толерантност към обучението на „различни“ ученици (в контекста на работата с ученици от ромски произход) е многостранен процес. Предвид факта, че учителите са образованите и осъзнатите възрастни, тяхната роля и нагласи би трябвало да са водещи.

Развитието на толерантност у младите хора, ограничаването на ксенофобията, расизма, агресията, неприемането на „другите“ изисква много добър анализ на факторите, детерминиращи поведението на различни групи млади хора, както и механизмите, стоящи в основата на това поведение. Дебатите по отношение на толерантността често се ограничават в рамките на провала на определени политики, осъждане, изолиране. Може би трябва да променим посоката – да се насочим към създаването на ефективно пространство за споделяне на задълженията по отношение на ограничаване на проявите на нетолерантност, към развиване на капацитета на възможните участници в този процес. Срещат ли децата в ежедневието си достатъчно позитивни образци на поведение? Дали не е време да се предприемат необходимите реални действия за целенасочено изграждане на социални умения

у децата. Крайно време е възрастните – родители, учители, треньори, обществото, като цяло, да осъзнаят своята отговорност и да дават не само знания, а да изградят у децата социални умения, които да ги подпомогнат в справянето с различните житейски ситуации, да проявяват търпимост и уважение към различието, да намират изход от конфликтите без насилие и агресия.

Можем ли чрез спорта да развиваме толерантност?

Спортът е специфичен социален феномен, особена „магия“, която привлича интереса на милиони привърженици по света. Той се определя като един от основните социални институти в модерното общество, заема особено място като елемент на културата на обществото и в този смисъл се явява важен фактор в процеса на социализация.

Дори днес, в епохата на интернет комуникациите и информационната революция, силата, с която спортът владее мисълта и емоциите на милиони, не отслабва.

Съвременният спорт се отличава с огромен психологически заряд, което го прави особено привлекателен за младите хора. Това е и причината изследователи и практики да търсят социалния ефект от заниманията със спорт върху победението, психиката и личността на младите хора, което го превръща в незаменимо средство с изразен развиващ ефект.

Спортът равнопоставя младите хора независимо от техния произход, пол, религия, социален статус.

Спортът създава у децата **усещане за принадлежност, справедливост и подкрепа**, изгражда ценности и позитивни модели на поведение.

Чрез спорта детето получава изключителната възможност да овладява себе си, да усъвършенства способността си за самоконтрол, саморегулация и саморазвитие.

Обобщеният преглед на литературата ни дава основание да изведем следните основни фактори и предпоставки, стоящи в основата на толерантното поведение (фиг. 2):

Фигура 2. Фактори и механизми на толерантното/нетолерантното поведение

Те могат да се обединят в три групи.

Социални – обществена, семейна и приятелска среда, изолация на младите хора от обществените процеси, специфични трудности при социалната интеграция, състояние на институциите, липса на интегриращи социални модели, толериране на негативни поведенчески образци, медиите и др.

Личностни/индивидуални – нагласи, търсене на усещания и преживявания, психопатни нагласи, импулсивност, слаб поведенчески контрол и липса на саморегулативни умения, липса на социална и личностна идентичност и др.

Пълния текст четете в „Професионално образование“, кн. 1.

Образованието като специфичен вид стока и услуга

Откъс от „Състояние на българското образование“

Анелия Любенова
Любомир Любенов

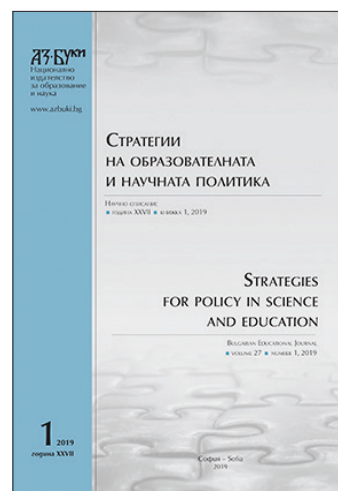
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и
Методий“

*„Образованието е това, което остава,
след като се забрави всичко научено“*
Неизвестен автор

Духовното развитие на човека го голяма степен зависи от обществото и образованието. За развитието на последното принос имат иновациите в дейността на образователната система. Образованието е една от областите в обществения живот, които се реформират най-трудно. Въпреки своята суперактивност и футуристична същност образованието се променя бавно, мъчително и сложно. Осъществените досега промени в образованието и в училището имат догонващ, реактивен характер и са принудителни (Balkanski et al., 2010: 69), в резултат на външна намеса в социалната среда.

За образованието днес се говори много. Необходимо е вниманието да бъде насочено към онези въпроси, които пряко касаят основата на образователната култура на децата – от най-ранна фаза на обучението им в предучилищна възраст и в началните класове до края на училищното образование, както и продължаването им във висшите учебни заведения. В отговор на очакванията на българското общество от образованието трябва да са налице нови предизвикателства, сред които: повишаване качеството и ефективността на образование и обучение; ориентиране на образователния процес към развитие на потенциала на ученика (инициативност, креативност, предприемачески дух, усвояване на знания и придобиване на умения и др.); постигане на равни шансове за

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

*Списание се реферира и
индексира в Web of Science;
Emerging Sources Citation Index;
The Philosopher's Index*

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактор

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 1/2019:**

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

От главния редактор / *Ирина
Колева*

Престижни отличия за членове
на редакционната колегия на сп.
„Стратегии на образователната
и научната политика“ / *Албена
Симова*

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Държавните висши училища в България и тенденциите за развитие – година по-късно / *Лиляна Вълчева, Стефан Аспарухов*

ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Post-Graduate Qualification of Teachers in Intercultural Educational Environment / *Irina Koleva, Veselin Tepavicharov, Violeta Kotseva, Kremena Yordanova*

ПРИБИОЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

Special Education Teachers' Practices and Perceptions Regarding the Creation of a Developmental Environment that Supports the Correction of the Cognitive Activity of Children with Intellectual Disability / *Athanasios Kateris*

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Инспектирането като реализация на политиката за поддържане качеството на училищата / *Нина Герджикова*

Педагогика на физическата култура – гранична педагогическа наука / *Чавдар Сотиров*

Децата в конституционните норми на България / *Румен Василев, Весела Марева*

Състояние на българското образование / *Анелия Любенова, Любомир Любенов*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Интеркултурният тренинг като част от стратегията за глобализационна интеграция / *Лучиян Милков*

Един нов учебник / *Ирина Колева*

всички деца. Подпомагането на изграждането на ключови компетентности, ориентирани към личностно развитие на детето през целия му живот, както и насърчаване към обучение през целия живот и непрекъснато самоусъвършенстване и гр.

За да изпълни своето предназначение, образованието се опира на четири стълба, които отразяват тенденциите на глобализация и имиграция (Kostov, 2014: 16):

- *да се научим да знаем*;
- *да се научим да правим*, така че да придобием не само професионални умения, а и уменията да работим в екип;
- *да се научим да живеем заедно*, развивайки разбирането към други хора и да се справяме с конфликтни ситуации;
- *да се научим да бъдем*, така че да намерим най-доброто за развитието на собствената си личност и да действваме с по-голяма самостоятелност, по-трезво и по-отговорно.

Ето защо образованието в училищата и университетите не трябва да е масово, а да бъде подчинено на нови цели и подходи, сред които: аналитично и креативно мислене, емоционална интелигентност, ефективно решаване на проблемите и т.н. Това превръща образованието в специфичен вид стока и услуга, която се нуждае от съвременни подходи и модели на управление, за да отговори на потребностите на потребителите – учащите, и на потребностите на преподавателите.

Значението на образованието, като фактор за формиране на ново качество на икономиката и обществото, се увеличава с нарастване на влиянието на човешкия капитал. Именно това отрежда нова роля на образователната система (Shehova, 2010: 17).

Обект на изследване е образованието в България. Предмет на изследването е анализът на състоянието на българското образование. Изследователската теза на студията е, че установяването на състоянието на българското образование е изходна база за разработване на политики за неговото подобряване. Методите на изследване включват комплексното използване на: индукция, дедукция, сравнение, анализ, синтез и гр.

Основната цел на студията е да се установи статусът на българското образование. За постигане на тази цел трябва да бъдат решени следните задачи:

- дефиниране на образованието като фактор за качество на икономиката и обществото;
- изследване на законодателната база на българското образование;
- разглеждане на училищното образование сега и очертаване на приоритетите му в бъдеще;
- икономиката на знанието и ролята на университетите в нея;
- очертаване на предпоставките за подобряване на българското образование.

Подобряването на образователната система в България изисква да се установи състоянието ѝ, както и да се очертаят насоките за развитие в училищното и висшето образование за достигане на качествено образование, базирано на знанието.

1. Образованието – фактор за качество на икономиката и обществото

Всяка човешка дейност, която преследва промяна на установките и модела на поведение на личността чрез пре-

даването на нови знания и развитието на нови умения и навици, е *образователна* (Milkov, 2016: 17).

Под „образование“ се разбира образователната система, образователното дело, компонент на социологическата структура на обществото (Andreev, 1998: 43.). Според П. Цонев (Tzonev, 1943: 11) образованието идва като опит да се обединят понятията възпитание и обучение, т.е. отчасти степенята, до която е употребено развитието на младежа, отчасти културното съдържание, което е употребено като средство за образователна дейност. Ето защо образованието е съзнателно и планомерно подпомагане на психологическото развитие на детето към културен идеал на времето и подготвянето му чрез възпитание и обучение за член на обществото чрез професия с оглед дарбите му.

Образованието може да бъде разгледано като поредица от събития, чрез които човек от природно същество се създава и самосъздава, групово битува и самобитува като знаещо и можещо културно хуманно и социализирано същество (Radev, 2005: 143). Главната цел на образованието е да формира широки и задълбочени фундаментални знания, които да позволят на човека да се ориентира в света и да му помогнат да търси и създава нови знания за решаване на проблеми. От друга страна, образованието дава на човека специални знания, за да изпълнява конкретна работа като специалист (Shehova, 2010: 17).

Една от най-важните характеристики на съвременното образование по света е неговата глобализация и интеграция с всички надстроечни системи (Milkov, 2016: 20.). Ето защо образованието е фактор за ново качество на икономиката и обществото. Образованието и науката са двете страни на една и съща монета, тъй като имат един и същ предмет (система от знания, които се ползват по различен начин – от учения директно в практиката, а от преподавателя да обучи да се борави с образователния продукт и субект – хората). По този начин се формира един затворен цикъл „наука – образование – практика“.

Можем да заключим, че образованието има фундаментална роля и значение за създаване на иновации, подобряване качеството на факторите на производство в националната икономика и постигане на устойчив икономически растеж.

2. Законодателна база на българското образование

Българското образование е основен гържавен приоритет, който налага анализ на нормативната рамка, очертаваща посоката на развитие на децата в детската градина и училището. Българското предучилищно и училищно образование има своите традиционни достойнства, които следва да бъдат съхранени във времето. Нормативна база **на предучилищното и училищното образование** в системата на просветата в България обръща внимание на защита правото на образование на всяко дете.

Правото на образование е гарантирано от *Конституцията на Р България*, като съгласно чл. 53, ал.1, 2, 3, 4, 5 и 6 се определят правото на гражданите на образование, видовете училища, степенята на задължителност (задължително е училищното обучение от 7- до 16-годишна възраст), автономията на висшите училища.

Съгласно *Закона за народната просвета* от 1991 г. училищното образование според степенята е основно и средно, а според съдържанието на подготовката е общо и професионално. Общото образование осигурява усвояването на общообразователния минимум и при възможност – профилирана подготовка съгласно гържавните образователни изисквания. Професионалното образование осигурява усвояването на общообразователния минимум и придобиване на квалификация по професия съгласно гържавните образователни изисквания.

В съответствие с Правилника за прилагане на Закона за народната просвета във всеки регионален инспекторат по образованието се създава екип за комплексно педагогическо оценяване, който извършва оценка на образователните потребности на децата с увреждания във връзка с практическото осъществяване на интегрираното обучение.

Законът за предучилищното и училищното образование (ЗПУО – в сила от август 2016 г.), урежда обществените отношения в българското предучилищно и училищно образование в единна система: принципи, цели и стандарти на образованието, образователна среда, управление на качеството, организационно развитие, управление на образованието, финансиране на образователните институции, както и други значими за образованието въпроси. Предучилищното образование полага основите за учене през целия живот, като осигурява физическото, познавателното, езиковото, духовно-нравственото, социалното, емоционалното и творческото развитие на децата, вземайки предвид значението на играта в процеса на педагогическото взаимодействие. Това образование създава условия за: цялостно развитие на детската личност и придобиване на съвкупност от компетентности – знания, умения и отношения, необходими за успешно преминаване на детето към училищното образование.

Промените, въведени със Закона за предучилищното и училищното образование, са в следните насоки.

- Нова образователна структура и нови видове училища. През учебната 2016/2017 година влезе в сила нова структура. Училищната система ще се състои от начален етап на основно образование (I – IV клас), прогимназиален етап на основно образование (V – VII клас), първи гимназиален етап (VIII – X клас) и втори гимназиален етап (XI и XII клас). Основното образование ще се завършва в края на VII клас, а не в края на VIII клас. Училищното образование ще продължи да бъде задължително до 16-годишна възраст. Реформата въвежда понятието „обединени училища“ (I – X клас).
- По-голяма автономия за училищата. „Иновативни училища“ ще разработват и прилагат новаторски учебни методи, за да бъдат по-подходящи за учениците със специални дарби, които се нуждаят от не толкова стандартен подход. Училищната автономия е укрепена на всички равнища на процесите на преподаване и разработване на учебни програми, за да допринесе за тяхната по-добра адаптация към потребностите и интересите на учениците. На детските градини се предоставя пълна автономия по отношение на организацията на работа, стратегията за развитие, разпределението на учебното време и избора на образователни книги.
- Акцент върху приобщаващото образование, като на учениците със специални образователни потребности, а също и на учениците, изложени на риск или страдащи от хронични заболявания, ще се предоставя индивидуална подкрепа, основаваща се на оценка на случая (включително индивидуални учебни планове и програми). Законът забранява обособяването в паралелки на децата със специални образователни потребности или според етническата им принадлежност. От 2017 г. училищата, занимаващи се с ученици със специални потребности, са трансформирани в центрове за подкрепа за личностно развитие, където наред с задължителните образователни програми се получава подкрепа чрез специални дейности (например рехабилитационни дейности, диагностични и терапевтични процедури, психологическа подкрепа и професионално ориентиране). Тези центрове обхващат ученици, които не могат да бъдат интегрирани в стандартните училища
- Субсидии за частни заведения за предучилищно и училищно образование. Частните учебни заведения могат да получават публично финансиране при определени условия: 20 % от местата трябва да бъдат неплатени и училищата трябва да начисляват такси за извънкласни дейности, които не се покриват от публичното финансиране.

Законът за степеня на образование, общообразователния минимум и учебния план урежда държавното образователно изискване за степеня на образование, общообразователния минимум и учебния план в системата на народната просвета, чиято структура обхваща три вида подготовка: задължителна, задължителноизбираема и свободноизбираема.

Закон за висшето образование урежда устройството, функциите, управлението и финансирането на висшето образование в Република България. Цел на висшето образование е подготовката на висококвалифицирани специалисти над средното образование и развитието на науката и културата. Автономността на висшите училища превръща гори държавните такива във феодални владения, които са с неефективен контрол – Министерството на образованието и науката, като техен принципал, дава на всяко висше училище всяка година по няколко милиона, но не може да ги контролира ефективно, защото те са автономни.

Законът за развитието на академичния състав в Р България урежда обществените отношения, свързани с придобиване на научните степени („доктор“ и „доктор на науките“) и заемане на академичните длъжности („асистент“, „главен асистент“, „доцент“ и „професор“). Конкретните условия и редът за придобиване на научните степени и за заемане на академичните длъжности се определят със съответните правилници на висшите училища и научните организации при спазване на единни държавни изисквания. Посоченият закон доведе до тотален вътрешен контрол върху кадровото развитие и вътрешно „затваряне“ на ВУ и техните основни звена. Провежданите конкурси за академично развитие се обявяват за определени лица, а други кандидати просто нямат никакъв шанс за успех. Липсва независим орган, който да защитава работещите във ВУ и да контролира техните работодатели.

Законът за професионалното образование и обучение (ЗПОО) регулира обществените отношения, свързани с: осигуряване на правото на професионално образование и обучение на гражданите съобразно личните им интереси и възможности; задоволяване на потребностите от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда; осигуряване на условия за функциониране и развитие на системата на професионалното образование и обучение, основаващи се на сътрудничество между нейните институции и органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление и социалните партньори; обучението в професионалните училища в България, включително и за учениците със СОП.

Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието и науката. Програмите определят възрастта и входящото образователно и

квалификационно равнище на кандидатите, както и съгържанието и продължителността на професионалното образование и на професионалното обучение (чл. 10, чл. 11 и чл. 12 от ЗПОО).

На децата и учениците се предоставят обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. *Ето защо детската градина и училището са център за развитие на личността и на общността.* Тези две институции развиват добрите начала у човека и позитивното у него; утвърждават ценностите на съвременната цивилизация; приемат и ценят различието; гарантират равно качество на услугите за всички деца и ученици. Целта на обучението е развитието на автономна личност на детето и ученика, като водещ е процесът на учене и „пътуването“ към знанието. Акцентът е върху „знанията как...“ и „умението да...“. Децата и учениците са любознателни и търсят подкрепа и сътрудничество от учителя, който представя учебния материал по удобен, лесен и интерактивен начин, мотивиращ за участие и работа. Ролята на учителя е по скоро като медиатор, улесняващ възприемането на знанията, подкрепящ децата, стимулиращ учебния процес, провокиращ, диалогичен, справедлив при конкретни ситуации. От друга страна, ролята на ученика – активен, генериращ знания, мислещ и работещ в екип. Детето и ученикът правят грешки и се поучават от тях. Възгледът за света е в позитивността, преговорите, договореностите, чувството за принадлежност.

Следователно децата ще могат да учат в отзивчиво и откликващо обкръжение, в което се приема различието, уважават се и се зачитат способностите и постиженията на учениците и способността на всеки да чувства и мисли, разбира се нуждата от другия, ценят се сътрудничеството и взаимопомощта, правото на всяко дете и ученик да се развива, обучава и общува заедно с останалите, правото да бъде чуто.

В новата образователна институция детето/ученикът придобива: нагласи за сътрудничество; нагласи за саморазвитие и самоконтрол; умения за критическо мислене; преуприемчивост и инициативност; умения за решаване на конфликти; умения за вземане на решения; умения за работа в екип; комуникативни умения; умения да събира и обработва информация; умения за валидиране на информацията в интернет; отговорно отношение към ученето и мотивация за учене през целия живот; чувство за принадлежност и общостен интерес.

Предучилищното и училищното образование поставят фокуса върху развитието на личността на детето и ученика, като осигуряват възможности за лична, социална и професионална реализация на всеки. Приобщаването в образователната система на всички деца и ученици, независимо от различията им в образователните потребности, е ценност за цялото общество и незова грижа. Основна цел на *предучилищното и училищното образование* е изграждането на автономни и инициативни личности, уважаващи другите, способни да работят съвместно, владеещи базови компетентности, осъзнати за силните си страни и способни да ги развиват и прилагат за себе си и в полза на общността.

В системата на предучилищното и училищното образование трябва да бъдат спазени и някои общи принципи:

- равен достъп на децата и учениците, независимо от социално-икономическия им произход или лични обстоятелства, да развиват пълния си потенциал чрез учене през целия живот;
- обучението, подготовката и възпитанието на децата и младите хора да се осъществяват в рамките на единна културно-образователна среда, която създава гаранции за защита и развитие на отделните култури и традиции в рамките на обща образователна политика;
- детската градина и училището прилагат принципите на приобщаващото образование, като отчитат индивидуалните различия в образователните потребности на всяко дете и ученик и се адаптират към тях, за да приобщят всички деца и ученици в обучението, културата и общността си;
- осигуряване на качество – прилага се на всички етапи от процеса на предучилищното и училищното образование;
- автономност – ЗПОО регулира и разширява правото на всяко училище и детска градина да развиват свои специфични училищни политики, които са инструменти за реализиране на стратегията за развитие на съответната образователна институция.

Намаляването на проблемите, които съществуват в предучилищното и училищното образование, ще зависи от иновационната активност в сферата на науката, постигнатата степен на интеграция – на децата със СОП и на деца от малцинствата, и ограничаване на броя на отпадащите от училище, както и изграждането на адекватна правна рамка и ефективна държавна политика за развитие на образованието на децата. Училищното образование осигурява обучението и възпитанието на учениците в съответствие с обществените

потребности и индивидуалните им способности и очаквания за успешна реализация в гражданското общество.

Законодателната база на българското образование е сложна и противоречива. Тя позволява злоупотреби с обществени средства, не предоставя достатъчно възможности за контрол и не гарантира достатъчно високо качество на образованието.

В резултат на посоченото би могло да се изградят политики и практиките в образователната сфера по отношение на:

Първо: приемственост между предучилищното и училищното образование, като по този начин се проявява подкрепата за личностно развитие на децата – нов компонент в образователните политики.

Второ: посрещане на образователните нужди на децата със СОП, като се интегрират ресурсите на социалните и образователните услуги на всички равнища на управление.

Трето: предизвикателствата пред прилагането на законите и наредбите за предучилищното и училищното образование мотивират детето в ученето (особено е важно за децата, които живеят в среда, в която образованието не се приема за ценност), научаването, участието и разгръщането на неговия потенциал. Създават възможност всяко дете да развива максимално своите потребности и да се подготвя за училищно обучение чрез въвеждането му в предметната и материалната среда, ориентирането му в общочовешките ценности и формиране на определени умения и навици за адаптиране към новата среда и към ученето.

Четото: заложили са инициативи за личностното развитие и приобщаващо образование на деца и ученици, т.е. да не прекъсват и да завършат своето образование, като се усъвършенстват техните умения и се насърчават към развитие на техните умения, за да могат да се сблъскват с трудностите в живота.

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 1.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

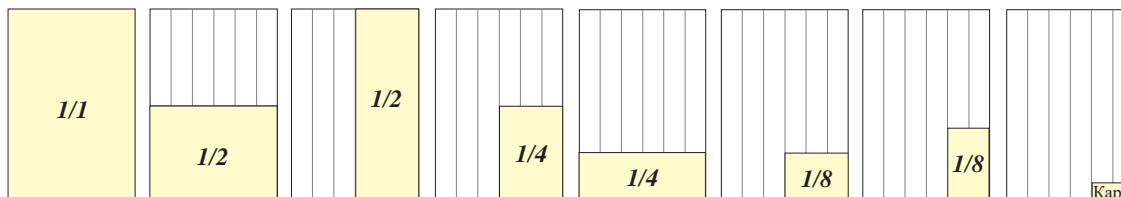
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора, трета или четвърта корица – по договаряне.

3. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

4. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.